

Земельне право; аграрне право;
екологічне право; природо ресурсне право

УДК 349

Карпінська Наталія Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Карпинская Наталия Владимировна

*кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин
Волынский национальный университет имени Леси Украинки*

Karpinska Nataliia

*Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor of the Department of Civil and Juridical Disciplines
Lesya Ukrainka Volyn National University
ORCID: 0000-0001-9658-3623*

**ПРИНЦИП САМОСТІЙНОСТІ (ПРИНЦИП СУВЕРЕНІТЕТУ) ТА
АНТИПРОТЕКЦІОНІСТСЬКІ ПРИНЦИПИ У СФЕРІ
ЗАСТОСУВАННЯ САНІТАРНИХ ТА ФІТОСАНІТАРНИХ ЗАХОДІВ
ЗА ПРАВОМ СОТ**

**ПРИНЦИП САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ (ПРИНЦИП
СУВЕРЕНИТЕТА) И АНТИПРОТЕКЦИОНИСТСКИЕ ПРИНЦИПЫ
В СФЕРЕ ПРИМЕНЕНИЯ САНИТАРНЫХ И ФИТОСАНИТАРНЫХ
МЕР ПО ПРАВУ ВТО**

**PRINCIPLE OF INDEPENDENCE (PRINCIPLE OF SOVEREIGNTY)
AND ANTI-PROTECTION PRINCIPLES IN THE FIELD OF
APPLICATION OF SANITARY AND PHYTOSANITARY MEASURES
UNDER WTO LAW**

Анотація. У статті основна увага приділена характеристиці принципів самостійності, недискримінації, національного режиму та режиму найбільшого сприяння. Зазначаючи, що за своїм спрямуванням та змістовним наповненням ці принципи неоднорідні та поділяються на дві групи: принцип самостійності (принцип суверенітету) та антипротекціоністські принципи (усі інші), а, також, на той факт, що існують певні особливості розуміння та застосування цих принципів в ЄС, автор зосереджує свою увагу на дослідження такої специфіки у контексті відмінностей від базового змісту принципів СОТ.

Всебічний аналіз наукової літератури дає змогу зробити висновок про те, що проблеми принципів права СОТ досліджувались багатьма науковцями, та, що перелік цих принципів може децю відрізнятися, однак, у цілому є досить стабільним.

У статті автор обґрунтовує висновок про те, що принцип самостійності, є дуже потужним та протекціоністським за своєю природою, на противагу якому вибудовується ціла система принципів (антипротекціоністських), які у своїй сукупності покликані обмежити принцип самостійності задля розширення та лібералізації міжнародної торгівлі.

У системі антипротекціоністських принципів права СОТ автор виокремлює базову компоненту (принцип недискримінації), режимну компоненту (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння), інформаційну компоненту (принцип транспарентності) та змістову компоненту (принципи наукової обґрунтованості та гармонізації).

Головним практичним інструментом реалізації принципу недискримінації автором убачається механізм визнання еквівалентності. Члени СОТ визнають санітарні та фітосанітарні норми інших членів як еквівалентні (навіть якщо вони відрізняються від власних) у тому випадку,

якщо експортер демонструє імпортеру, що його заходи досягають належного рівня санітарного або фітосанітарного захисту.

Також, у статті, на прикладі деяких спорів, здійснено аналіз практичного застосування принципу недискримінації в сфері нетарифного регулювання – застосування санітарних та фітосанітарних заходів.

Ключові слова: принципи, право СОТ, ЄС, санітарні та фітосанітарні заходи.

Аннотація. В статье основное внимание автора уделено характеристике принципов самостоятельности, недискриминации, национального режима и режима наибольшего благоприятствования. Отмечая, что по своей направленности и содержательным наполнением эти принципы неоднородны и делятся на две группы: принцип самостоятельности (принцип суверинитет) и антипротекционистское принципы (все остальные), а также на тот факт, что существуют определенные особенности понимания и применения этих принципов в ЕС, автор сосредоточивает свое внимание на исследование такой специфики в контексте отличий от базового содержания принципов ВТО.

Всесторонний анализ научной литературы позволяет сделать вывод о том, что проблемы принципов права ВТО исследовались многими учеными, и, что перечень этих принципов может отличаться, однако, в целом достаточно стабильным.

В статье автор обосновывает вывод о том, что принцип самостоятельности, является очень мощным и протекционистской по своей природе, в противовес которому выстраивается целая система принципов (антипротекционистское), которые в своей совокупности призваны ограничить принцип самостоятельности для расширения и либерализации международной торговли.

В системе антипротекционистское принципов права ВТО автор выделяет базовую компоненту (принцип недискриминации), режимную компонента (принципы национального режима и режима наибольшего благоприятствования), информационную компоненту (принцип транспарентности) и содержательную компоненту (принципы научной обоснованности и гармонизации).

Главным практическим инструментом реализации принципа недискриминации мы видим механизм признания эквивалентности. Члены признают санитарные и фитосанитарные нормы других членов как эквивалентные (даже если они отличаются от собственных) в том случае, если экспортер демонстрирует импортеру, что его меры достигают надлежащего уровня санитарной или фитосанитарной защиты.

Также, в статье, на примере некоторых споров, осуществлен анализ практического применения принципа недискриминации в сфере нетарифного регулирования – применение санитарных и фитосанитарных мер.

Ключевые слова: *принципы, право ВТО, ЕС, санитарные и фитосанитарные меры.*

Summary. *The article focuses on the characteristics of the principles of independence, non-discrimination, national treatment and most-favored-nation treatment. Noting that in their direction and content these principles are heterogeneous and are divided into two groups: the principle of independence (principle of sovereignty) and anti-protectionist principles (all others), as well as the fact that there are certain features of understanding and application of these principles in EU, the author focuses on the study of such specifics in the context of differences from the basic content of WTO principles.*

A comprehensive analysis of the scientific literature allows us to conclude that the problems of the principles of WTO law have been studied by many scholars, and that the list of these principles may differ slightly, however, in general is quite stable.

In the article the author substantiates the conclusion that the principle of independence is very powerful and protectionist in nature, in contrast to which a whole system of principles (anti-protectionist) is built, which together are designed to limit the principle of independence to expand and liberalize international trade.

In the system of anti-protectionist principles of WTO law, the author distinguishes the basic component (principle of non-discrimination), regime component (principles of national regime and most-favored-nation regime), information component (transparency principle) and content component (principles of scientific validity and harmonization).

The author sees the mechanism of recognition of equivalence as the main practical tool of realization of the principle of non-discrimination. WTO members recognize the sanitary and phytosanitary standards of other members as equivalent (even if they differ from their own) if the exporter demonstrates to the importer that his measures achieve an adequate level of sanitary or phytosanitary protection.

Also, the article, on the example of some disputes, analyzes the practical application of the principle of non-discrimination in the field of non-tariff regulation - the application of sanitary and phytosanitary measures.

Key words: *principles, WTO law, EU, sanitary and phytosanitary measures.*

Постановка проблеми. Велика система норм СОТ та ЄС, що регулюють відносини у сфері застосування санітарних та фітосанітарних заходів (далі – СФЗ), підкорені певним принципам – керівним основам, які

визначають основну сутність вимог, їх спрямування та кінцеву мету. Такі принципи як – самостійності, недискримінації, національного режиму та режиму найбільшого сприяння, на наш погляд, відображають основні засади регулювання застосування СФЗ у рамках права СОТ.

Правові принципи застосування СФЗ, які передбачені правом СОТ, є обов'язковими для України та ЄС, і на них базується вітчизняне та європейське законодавство у цій сфері. За своїм спрямуванням та змістовним наповненням ці принципи неоднорідні та поділяються на дві групи: принцип самостійності (принцип суверенітету) та антипротекціоністські принципи (усі інші). Позаяк, існують певні особливості розуміння та застосування цих принципів в ЄС, то актуальним та затребуваним є дослідження такої специфіки у контексті відмінностей від базового змісту принципів СОТ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури дає підстави констатувати той факт, що дослідники виділяють принципи права СОТ, перелік яких може дещо відрізнитися, однак у цілому є досить стабільним. Наприклад, С. В. Комендантов вважає, що правова система СОТ спирається на спеціальні принципи, при цьому системоутворююче навантаження мають три з них: принцип недискримінації в торгівлі, принцип найбільшого сприяння, принцип надання національного режиму [1]. Т. К. Гуляєва відносить до базових принципів «права СОТ» наступні: 1) принцип недискримінації в торгівлі; 2) принцип режиму найбільшого сприяння; 3) принцип національного режиму; 4) принцип лібералізації в торгівлі; 5) принцип взаємності; 6) принцип транспарентності. Однак найважливішою характеристикою зазначених принципів, на думку вченої, є самостійність кожного з них, і перш за все принципів режиму найбільшого сприяння та національного режиму відносно принципу недискримінації в торгівлі. При цьому ні в якому разі не заперечується їх взаємозв'язок і взаємопроникнення [2].

Н. А. Чуйко, досліджуючи Угоду про застосування СФЗ, доходить висновку про те, що ця угода є базисом для проведення відмінностей між обґрунтованими і протекціоністськими цілями у випадку застосування СФЗ державами – членами СОТ. При цьому, на думку дослідниці, Угода СФЗ базується на кількох основних принципах і положеннях, вироблених зокрема на основі практики з вирішення спорів: принципи еквівалентності, транспарентності, недискримінації, гармонізації, наукового обґрунтування, регіоналізації [3].

Формулювання цілей статті. Виходячи із теми дослідження, основне завдання наукової статті полягає у характеристиці принципів – самостійності, недискримінації, національного режиму та режиму найбільшого сприяння у сфері застосування санітарних та фітосанітарних заходів за правом СОТ у світлі вимог ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Принцип самостійності* є втіленням принципу суверенітету держави у відносинах застосування СФЗ. Він є основним принципом застосування СФЗ, який входив до фундаментальних правил міжнародної торгівлі з часу підписання ГАТТ 1947, та полягає у тому, що кожна окрема держава має виключне право використовувати заходи, «необхідні для захисту життя чи здоров'я людей, тварин та рослин», але це право не може бути застосовано для невиправданої дискримінації між країнами та створення прихованих обмежень торгівлі.

Угода СОТ про застосування СФЗ виходить з того, що всі країни підтримують заходи, спрямовані на забезпечення безпеки харчових продуктів, призначених для споживачів, і прагнуть запобігти поширенню шкідників і хвороб серед тварин і рослин. Ці заходи можуть набувати різних форм, таких як вимоги про походження товару із зони, вільної від хвороб, інспектування, специфічні процедури обробки продукту, встановлення допустимих максимальних рівнів залишків пестицидів або

дозвіл використовувати в їжі тільки певні харчові добавки тощо [4, с. 60-65]. Угода про застосування СФЗ допускає з боку суб'єктів СОТ застосування різних стандартів, методів і процедур контролю якості продукції. Однак, застосування цих методів і процедур не повинно викликати або супроводжуватися з необґрунтованими затримками або характеризуватися диференційованим підходом до продукції внутрішнього виробництва або імпортованих товарів. Усі стандарти, методи і процедури, пов'язані із застосуванням СФЗ, повинні бути відображені і відповідним чином врегульовані в національному законодавстві суб'єктів СОТ, а також опубліковані. Передбачається, що застосування СФЗ має базуватися і обмежуватися розумними і обґрунтованими вимогами як у частині запитів інформації про товари, так і в ході практичних перевірок. При цьому, Угода жодним чином не обмежує права проведення перевірок щодо санітарії та епідеміології суб'єктів СОТ на своїй території [5, с. 13-19].

Прийнятний рівень захисту країни-імпортера може бути вище, ніж передбачається міжнародним стандартом. Право країни-імпортера визначати його власний прийнятний рівень захисту є важливим самостійним правом, а не винятком із загального зобов'язання по ст. 3.1. При цьому ст. 3.3 Угоди вимагає, щоб заходи, результатом введення яких буде більш високий рівень захисту, не суперечили іншим положенням Угоди, в тому числі ст. 5. Відповідність прийнятих заходів вимогам ст. 5.1 було передбачено як фактор, що врівноважує право країни-імпортера встановлювати свій рівень захисту. Вимога проведення оцінки ризику відповідно до ст. 5.1, так само як і необхідність отримання значущих наукових доказів відповідно до ст. 2.2, є ключовими для підтримки балансу між інтересами розвитку міжнародної торгівлі і захистом життя і здоров'я людини [6, с. 38-40].

Принцип самостійності у застосуванні СФЗ полягає також у тому, що держава не втрачає свій суверенітет у частині забезпечення здоров'я

людей, захисту тварин і рослин. Останнє слово у цій сфері завжди за державою. Наприклад, принцип самостійності у застосуванні СФЗ повною мірою використовує ЄС. Це проявляється у тому, що у багатьох випадках європейські вимоги до показників безпеки набагато жорсткіші, перелік шкідливих речовин, вміст яких у харчових продуктах регламентується, значно ширший [7, с. 64-70].

Принцип самостійності, оскільки ґрунтується на понятті державного суверенітету, є дуже потужним та протекціоністським за своєю природою. Саме тому на противагу йому вибудовується ціла система принципів, які у своїй сукупності покликані обмежити принцип самостійності задля розширення та лібералізації міжнародної торгівлі. Антипротекціоністські принципи застосування СФЗ формують систему, яка має стримувати державний суверенітет щодо врегулювання відносин СФЗ у різних його проявах.

На наш погляд, система антипротекціоністських принципів права СОТ складається із 1) базової компоненти (принцип недискримінації); 2) режимної компоненти (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння); 3) інформаційної компоненти (принцип транспарентності); 4) змістовної компоненти (принципи наукової обґрунтованості та гармонізації). Проаналізуємо кожен антипротекціоністський принцип докладніше.

Принцип недискримінації означає, що держави повинні забезпечити загальні умови торгівлі для всіх держав, їх товарів і осіб [8, с. 143-144]. У зв'язку з цим держави – члени повинні усунути дискримінаційний режим у міжнародній торгівлі (Преамбула ГАТТ – 1994). У ст. XIX, XX ГАТТ – 1994 року вказується, що держави-члени не мають права застосовувати надзвичайні заходи щодо імпорту окремих товарів таким чином, який міг би стати засобом довільної або невинуватої дискримінації між державами. У зв'язку з тим, що принцип недискримінації в торгівлі не

забороняє покращувати загальні умови торгівлі для країн, їх товарів і осіб, вони можуть породжувати різні дискримінаційні умови [9, с. 82-91].

Стосовно сфери санітарного та фітосанітарного регулювання цей принцип означає, що СФЗ не повинні служити засобом свавільної або не виправданої дискримінації між державами-членами і не повинні застосовуватися у спосіб, який являє собою приховане обмеження міжнародної торгівлі (ст. 2.3 Угоди про застосування СФЗ). Таким чином, Угода про застосування СФЗ конкретизує загальні обов'язки держав-членів щодо недискримінації, передбачені ГАТТ – 1994 (обов'язок по наданню режиму найбільшого сприяння; обов'язок по наданню національного режиму) [9, с. 82-91].

Головним практичним інструментом реалізації принципу недискримінації ми вбачаємо механізм визнання еквівалентності. Члени СОТ визнають санітарні та фітосанітарні норми інших членів як еквівалентні (навіть якщо вони відрізняються від власних) у тому випадку, якщо експортер демонструє імпортеру, що його заходи досягають належного рівня санітарного або фітосанітарного захисту. На запит будь-якого члена СОТ повинні проводитися консультації з метою досягнення двосторонніх і багатосторонніх угод щодо визнання еквівалентності конкретних санітарних і фітосанітарних норм. Це формує правовий інструмент проти упередженого застосування санітарних і фітосанітарних норм [10, с. 173-182].

При цьому слід пам'ятати про те, що не є порушенням принципу недискримінації виправдане застосування певних обмежень. Зокрема, застосування СФЗ може залежати від рівня розповсюдження специфічних хвороб та шкідників та, відповідно, цілеспрямовано застосовуватись до продукції лише окремих країн-імпортерів [11, с. 1-35].

Взагалі, принцип недискримінації є найбільш чутливим у системі принципів застосування СФЗ у праві СОТ. Незважаючи на те, що метою

Угоди є недопущення застосування санітарних або фітосанітарних норм як засобу дискримінації між торговельними партнерами, ці заходи нерідко стають інструментом не виправданої дискримінації. Саме порушення цього принципу є предметом практично кожної торгової претензії, розглянутої на засіданнях Комітету по СФЗ та органу з вирішення спорів СОТ.

Аналіз практичного застосування цього принципу в сфері нетарифного регулювання – застосування СФЗ і вивчення його тлумачення з боку Апеляційного органу для введення правомірних СФЗ, що відповідають «праву СОТ», можливий на прикладі деяких спорів. Наприклад, ст. 2.3 Угоди про застосування СФЗ стала предметом розгляду в суперечці «Австралія – Лосось» [12], де Канада заявила, що Австралія порушила це положення при введенні імпорتنих вимог на певні види риби, що імпортуються з території Канади, не забезпечивши заходів внутрішнього контролю за пересуванням мертвої риби в межах Австралії. Група експертів сформулювала три вимоги, які повинні бути встановлені для визнання порушення ст. 2.3, тобто принципу недискримінації у сфері застосування СФЗ: (1) захід є засобом дискримінації між територіями членів, відмінних від іншого члена, що застосовує захід, або між територією члена, що застосовує захід і територією іншого члена; (2) дискримінація є довільною або необґрунтованою; і (3) ідентичні чи аналогічні умови переважають на території порівнюваних членів. Крім того, перша вимога означає дискримінацію між «різними» продуктами. Це істотно відрізняється від загальних положень про недискримінацію, передбачених у ст. I і III ГАТТ-1994 та ст. 2.1 Угоди про ТБТ, які застосовуються тільки до «аналогічних» продуктів. Ст. 2.3 Угоди про застосування СФЗ визнає, що саме схожість ризиків, а не продуктів має значення при дотриманні принципу недискримінації в рамках застосування СФЗ. Тобто, коли різні продукти несуть однаковий або подібний ризик для здоров'я, вони піддаються однаковому недискримінаційному режиму.

Однак для визнання недискримінації необхідно встановлення і доведення інших вимог. У зв'язку з цим слід враховувати, що, по-перше, визнання порушення принципу недискримінації також означає застосування СФЗ в якості прихованих обмежень міжнародної торгівлі. По-друге, порушення принципу недискримінації безпосередньо спричинить порушення положень ст. 5.5 Угоди про застосування СФЗ – «кожен член повинен уникати довільного або невиправданого встановлення різних рівнів захисту, які він вважає необхідними в різних ситуаціях, якщо така різниця веде до дискримінації або прихованого обмеження міжнародної торгівлі». Саме тому з метою дотримання принципу недискримінації держави-члени при встановленні більш високого рівня санітарного та фітосанітарного захисту, відмінного від міжнародних стандартів, інструкцій та рекомендацій, повинні провести власну оцінку ризику і підготувати наукове обґрунтування [13, с. 82-91].

Звичайно, застосування принципу недискримінації не завжди повною мірою задовольняє інтереси держави-імпортера. Саме тому економічно розвинуті країни прагнуть знайти шлях легального ослаблення принципу недискримінації. Так, деякі учені доходять висновків про те, що торговельна політика ЄС певною мірою не узгоджується з антидискримінаційним принципом вільної торгівлі ГАТТ/СОТ. Низка актів ЄС передбачає певну дискримінацію у торговельних відносинах із третіми державами через встановлення вимог, зокрема, щодо: 1) дотримання національних стандартів; 2) отримання сертифікатів якості імпоротної продукції; 3) особливих вимог до упаковки та маркування товарів; 4) дотримання санітарно-гігієнічних та інших норм, у тому числі проведення заходів щодо охорони навколишнього середовища; 5) дотримання ускладнених митних формальностей; 6) вимог законів про захист прав споживачів тощо. Такі вимоги часто перетворюються на торговельні бар'єри. К. В. Яловий пише про те, що торгове право ЄС виходить із прагматичних принципів

економічних відносин. У випадку особистого інтересу ЄС застосовує принципи СОТ та лібералізує ринки, а коли необхідно забезпечити доступ власних товарів на ринки третіх держав, ЄС укладає угоди, в яких закладає вимоги усунути торгові прямі чи опосередковані бар'єри, відповідно, знижуючи середній рівень своїх митних тарифів та/або обмежуючи використання нетарифних заходів щодо продукції третіх країн [14]. Тобто, як помітно, принцип недискримінації знаходиться у постійному антагоністичному протистоянні із протекціонізмом та його проявами. Важливим засобом легалізації дискримінаційних проявів виступає доведення та наукове обґрунтування обраних СФЗ, що відрізняються від вимог міжнародних стандартів чи рекомендацій.

Дуже цікавим поняттям, що активно обговорюється у зарубіжній науковій літературі, стало поняття «постдискримінації». Враховуючи, з одного боку, чутливість проблем охорони здоров'я та навколишнього середовища, а з іншого, обмеження, які право СОТ накладає на здатність урядів вирішувати їх, Угоду про застосування СФЗ широко критикували за підірив демократичного самоврядування, а також за запровадження елементів «постдискримінації» у світовому торговому порядку. Б. Рігод, досліджуючи це питання, дійшов висновку, що значна частина критики перебільшена і що Угода про застосування СФЗ служить, як і кожна інша Угода СОТ (крім ТРІПС), єдиною метою: збереженню зобов'язань щодо доступу на ринок. Це означає, що «правильне» застосування СФЗ насправді не повинно призводити ні до (неправильної) перешкоди демократії, ні до «постдискримінаційного» торгового режиму [15].

Принцип національного режиму. Принцип національного режиму поряд з принципами недискримінації та найбільшого сприяння формує найважливіші правові опори всієї системи СОТ [16].

Клаузула про національний режим спрямована на те, щоб забезпечити рівні умови на відповідному національному ринку. Однак не

можна не згадати про появу постійних і сильних протекціоністських тенденцій на національному ринку. Д. Карро і П. Жюйар відзначають, що багато держав приймають акти, які начебто ґрунтуються на абсолютно правомірних підставах захисту ринку, таких, як публічний порядок у широкому розумінні слова, і застосовуються на недискримінаційній основі щодо вітчизняних та імпортованих товарів, проте ці акти держав носять певний захисний характер, оскільки фактично застосовуються лише до імпортованих товарів [17, с. 198]. Так, наприклад, часто діють нетарифні бар'єри, які з'явилися як більш-менш майстерний засіб обходу клаузули про національний режим [18].

Другий момент, на який варто звернути увагу при розгляді клаузули про національний режим в СОТ, – це поширення рівності режимів тільки стосовно подібних товарів. Визначення однорідності або ідентичності вітчизняних та імпортованих товарів – один із напрямів, за якими розвиваються спірні і конфліктні ситуації, розглянуті донині [19, с. 108]. Отже, за відсутності загального визначення або загально визначених критеріїв застосування національного режиму аналізується окремо кожен випадок з урахуванням кінцевого використання товару, його особливостей, характеру і якості, смаку, звичок споживачів тощо. Наприклад, подібними були визнані канадські золоті монети з вибитим на них кленовим листом і південноафриканські крюгерранди, а також сира нафта, мазут, газолін, рафіновані і присадочні масла та інші рідини. Подібними вважаються міцне і легке пиво, горілка і японський національний напій sake, солодкі і сухі вина, а також ряд інших алкогольних напоїв, і відповідно до п. 2. ст. III ГАТТ вони не повинні підлягати оподаткуванню за різними ставками. Однак товари рослинного, тваринного, синтетичного походження не можуть бути визнані в якості подібних в силу їх особливої специфіки, тому відносно цих товарів є виправданим застосування диференційованого режиму [20, с. 198].

Принцип режиму найбільшого сприяння означає взаємне надання режиму найбільшого сприяння (РНС) в торгівлі, що означає відсутність дискримінації у застосуванні тарифів та інших регуляторних заходів щодо товарів та послуг, що походять із різних країн. Винятками з РНС є торгівля між учасниками регіональних торговельних угод [21] та Генеральна система преференцій [11, с. 1-35]. Зміст міжнародно-правового принципу найбільшого сприяння у міжнародній торгівлі включає такі елементи: а) має за мету забезпечити за однією державою, яка домовилася з іншою державою, таке ж сприятливе положення (щодо торгівлі), яким користуються на її території інші держави, б) надає абсолютне право на отримання пільг, привілеїв, якими користуються треті держави, в) зазвичай має безумовний характер [22].

Як визнано в літературі, принцип найбільшого сприяння усуває дискримінаційні підходи між партнерами в торгових відносинах. Нинішня та майбутня роль СОТ у розвитку міжнародної торгівлі визначається, перш за все, тим, що вона засновує міжнародні торговельні відносини між державами-учасниками СОТ на безумовному принципі найбільшого сприяння в силу ст. I ГАТТ, зміцнюючи правову базу міжнародної торгівлі. Можна сказати, що приєднання до СОТ означає надання режиму найбільшого сприяння в торговельних відносинах з усіма її членами. Без розвитку застосування принципу найбільшого сприяння важко очікувати поліпшення і розвитку міжнародних торговельних відносин і світової економіки [23].

Логіка рівноправного і взаємовигідного економічного співробітництва між державами потребує злиття в перспективі загального режиму (принципу недискримінації) і принципу найбільшого сприяння. Це означає, що кожній державі, за винятком загально визнаних винятків, на рівних підставах з іншими надавався б найбільш сприятливий режим у сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Унаслідок цього поняття «загальний

режим» і «режим найбільшого сприяння» стали би тотожними. Логіка розвитку принципів недискримінації і найбільшого сприяння потребують їх все більш тісної взаємодії. Кінцевим результатом цього процесу може бути формування загальнообов'язкового принципу недискримінації та рівного сприяння, який вимагав би надати рівносуверенним державам найбільш сприятливі умови у сфері зовнішньоекономічних зв'язків, ненадання яких кваліфікувалося б як дискримінація. Така тенденція спостерігається в рамках ГАТТ-СОТ, де ненадання найбільшого сприяння будь-якій державі-члену кваліфікується як дискримінація в силу ст. 1 [24].

Суттєвим викликом належному дотриманню принципу режиму найбільшого сприяння все частіше стає тенденція до регіоналізації. Заплутаність регіональних угод та домовленостей, утворення безлічі угод про вільну торгівлю та інші появи регіоналізації призвели до формування так званого ефекту «чаші спагеті». За допомогою такого поняття описують наслідки, що спотворюють торгівлю, спричинені безліччю регіональних торгових угод, підписаних протягом останніх трьох десятиліть. Цей ефект демонструє поступове витіснення багатосторонніх переговорів у рамках СОТ та ілюструє кризові явища, які спостерігаються у цій організації.

Важливі наслідки регіоналізації суттєво впливають і на правове регулювання СФЗ. Наприклад, дуже показовим став приклад наполягання США на модифікації правового забезпечення СФЗ у рамках Угоди про Тихоокеанське партнерство. Досліджуючи запропонований США варіант регулювання СФЗ, учені доходять висновку про те, що концепція наукової обґрунтованості, вирішення питання наукової невизначеності та відсутності принципу обережності є справжньою слабкістю нової моделі регулювання СФЗ, що обстоювався США. М. Вагнер вважає, що такий підхід за своєю суттю є регресивним та нагадує повернення до початкового варіанту регулювання СФЗ у рамках права СОТ, відповідно до якого передбачався високий ступінь визначеності в результатах наукового

дослідження [25, с. 445-470]. Важливість аналізу цих тенденцій полягає у тому, що регіональні правила неминуче здійснюють вплив на право СОТ, а тому можуть мати потенційний вплив і на вітчизняне правове регулювання СФЗ.

Висновки та перспективи досліджень у даному напрямку. Таким чином, аналіз принципів – самостійності, недискримінації, національного режиму та режиму найбільшого сприяння у сфері застосування санітарних та фітосанітарних заходів за правом СОТ у світлі вимог ЄС виділити притаманні їм такі характеристики як: 1) за своїм спрямуванням та змістовним наповненням ці принципи неоднорідні та поділяються на дві групи: принцип самостійності (принцип суверенітету) та антипротекціоністські принципи (недискримінації, національного режиму та режиму найбільшого сприяння); 2) у системі антипротекціоністських принципів доцільно виокремлювати базову компоненту (принцип недискримінації) та режимну компоненту (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння); 3) відображаючи основні засади регулювання застосування СФЗ у рамках права СОТ принцип самостійності (принцип суверенітету) та антипротекціоністські принципи (недискримінації, національного режиму та режиму найбільшого сприяння) є обов'язковими для України та ЄС, і на них базується вітчизняне та європейське законодавство у цій сфері.

У свою чергу, виокремлюючи у системі антипротекціоністських принципів права СОТ інформаційну компоненту (принцип транспарентності) та змістову компоненту (принципи наукової обґрунтованості та гармонізації) є необхідність дослідження вказаних принципів.

Література

1. Комендантов С. В. Проблемы имплементации в Российской Федерации положений правовой системы Всемирной торговой организации: автореф. дисс. ...канд. юрид. наук 12.00.10. Казань, 2006.
2. Гуляева Т. К. Соотношение «права ВТО» и национального права государств-членов: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Москва, 2016.
3. Чуйко Н. А. Международно-правовое регулирование безопасности пищевых продуктов в рамках всемирной торговой организации: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Москва, 2015.
4. Панова А. С. Об особенностях технического регулирования по праву ВТО. Бизнес. Менеджмент. Право. 2013. № 1. С. 60-65.
5. Воронин Б. А. Правовые проблемы вступления в ВТО российского аграрного сектора // Аграрное и земельное право. 2010. № 6 (66). С. 13-19.
6. Попов М. С. Право на применение санитарных и фитосанитарных мер государствами-членами ВТО и последствия их применения // Здравоохранение Российской Федерации. 2013. № 4. С. 38-40.
7. Духневич А. Правова регламентація застосування санітарних та фітосанітарних заходів в Україні у контексті вимог СОТ та ЄС // Історико-правовий часопис. 2017. №2 (10). С. 64-70.
8. Почкаева М. Дискриминация в торговле и международное право. Внешняя торговля. 1968. № 9. С. 20-21.
9. Гуляева Т. К., Никитина В. А., Федосов Я. К. Принцип недискриминации в «праве ВТО» // Российский внешнеэкономический вестник. 2015. № 8. С. 82-91.
10. Жмуренко В. Войти на равных в число развитых стран. Діловий вісник. 2004. № 3 (118). www.ucci.org.ua; Пирець Н.М. Можливості

- використання світового досвіду стимулювання експорту в українській практиці // Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. № 195/1. С. 173-182.
11. Членство України в СОТ: огляд зобов'язань та коментарі до них. За редакцією І. Бураковського та В. Мовчан. 2008. 35 с.
  12. Australia – Measures Affecting Importation of Salmon. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds18_e.htm
  13. Гуляева Т. К., Никитина В. А., Федосов Я. К. Принцип недискриминации в «праве ВТО» // Российский внешнеэкономический вестник. 2015. № 8. С. 82-91.
  14. Яловий К. В. Принципи торгового права Європейського Союзу: автореф. дис. ...канд. юрид. наук 12.00.11. Київ, 2011.
  15. Rigod B. The Purpose of the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS) // European Journal of International Law, 2013. No 24(2). PP. 503–532. <https://doi.org/10.1093/EJIL/CHT019>
  16. Тарасов О. А. Принцип національного режимa: сутність, практика и значення в контексте вступлення Росії во Всемирну торговую організацію: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Москва, 2005.
  17. Карро Д., Жюйар П. Международное экономическое право / науч. ред. В. М. Шумилова. Москва, 2002. С. 198.
  18. Тарасов О. А. Принцип національного режимa: сутність, практика и значення в контексте вступлення Росії во Всемирну торговую організацію: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Москва, 2005.
  19. Дюмулен И. И. Всемирная торговая организация. Москва, 2003. С. 108.

20. Карро Д., Жюйар П. Международное экономическое право / науч. ред. В. М. Шумилова. Москва, 2002. С. 198.
21. Харчук О. О. Принципи міжнародного економічного права в умовах глобалізації світових господарських відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Київ, 2010.
22. Тер-Степанян Е. Е. Принцип найбільшого сприяння у міжнародному економічному праві: автореф. дис. .. канд. юрид. наук 12.00.11. Харків, 2011.
23. Ким Каг Вон Принцип наибольшего благоприятствования в ГАТТ-ВТО: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Москва, 2000.
24. Ким Каг Вон Принцип наибольшего благоприятствования в ГАТТ-ВТО: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Москва, 2000.
25. Wagner Markus. The Future of Sanitary and Phytosanitary Governance: SPS-Plus or SPS-Minus? // Journal of World Trade. 2017. № 3 (51). PP. 445-470.

References

1. Komendantov S. V. Problemy ymplemsntacyy v Rossyjskoj Federacyy polozhenyj pravovoj systemy Vsemyrnoj torghovoj orghanyzacyy: avtoref. dyss. ...kand. juryd. nauk 12.00.10. Kazanj, 2006.
2. Ghuljaeva T. K. Sootnoshenye «prava VTO» y nacyonaljnogho prava ghosudarstv-chlenov: avtoref. dyss. ... kand. juryd. nauk 12.00.10. Moskva, 2016.
3. Chujko N. A. Mezhdunarodno-pravovoe reghulyrovanye bezopasnosty pyshhevьkh produktov v ramkakh vsemyrnoj torghovoj orghanyzacyy: avtoref. dyss. ... kand. juryd. nauk 12.00.10. Moskva, 2015.
4. Panova A. S. Ob osobennostjakh tekhnicheskogho reghulyrovanyja po pravu VTO. Byznes. Menedzhment. Pravo. 2013. # 1. S. 60-65.

5. Voronyn B. A. Правовые проблемы вступления в ВТО российской сельскохозяйственной отрасли // *Сельскохозяйственное и земельное право*. 2010. # 6 (66). С. 13-19.
6. Попов М. С. Право на применение санитарных и фитосанитарных мер государствами-членами ВТО и последствия их применения // *Здравоохранение Российской Федерации*. 2013. # 4. С. 38-40.
7. Духневых А. Правовая регламентация применения санитарных и фитосанитарных требований в Украине в контексте требований СТО и ЕС // *Історико-правовий часопис*. 2017. #2 (10). С. 64-70.
8. Почкина М. Дискриминация в торговле и международное право. *Внешняя торговля*. 1968. # 9. С. 20-21.
9. Гужаева Т. К., Никитина В. А., Федосов Я. К. Принцип недискриминации в «праве ВТО» // *Российский внешнеэкономический вестник*. 2015. # 8. С. 82-91.
10. Змуренко В. Воля на рівних в числі розвинутих країн. *Діловий вісник*. 2004. # 3 (118). www.ucci.org.ua; Пирець Н.М. Можливості використання світового досвіду стимулювання експорту в українській практиці // *Економіка: проблеми теорії та практики*. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. # 195/1. С. 173-182.
11. Членство України в СТО: огляд зобов'язань та коментарі до них. За редакцією І. Бураковського та В. Мовчан. 2008. 35 с.
12. Australia – Measures Affecting Importation of Salmon. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds18_e.htm
13. Гужаева Т. К., Никитина В. А., Федосов Я. К. Принцип недискриминации в «праве ВТО» // *Российский внешнеэкономический вестник*. 2015. # 8. С. 82-91.
14. Яловый К. В. Принципы торгового права Европейского Союза: автореф. дис. ...канд. юрид. наук 12.00.11. Київ, 2011.

15. Rigod B. The Purpose of the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS) // *European Journal of International Law*, 2013. No 24(2). PP. 503–532.
<https://doi.org/10.1093/EJIL/ChT019>
16. Tarasov O. A. *Pryncyp nacyonaljnogho rezhyma: sushhnostj, praktyka y znachenye v kontekste vstuplenija Rossyy vo Vsemyrnuju torghovuju orghanyzacyju: avtoref. dyss. ... kand. juryd. nauk 12.00.10. Moskva, 2005.*
17. Karro D., Zhuj'ar P. *Mezhdunarodnoe ekonomycheskoe pravo / nauch. red. V. M. Shumylova. Moskva, 2002. S. 198.*
18. Tarasov O. A. *Pryncyp nacyonaljnogho rezhyma: sushhnostj, praktyka y znachenye v kontekste vstuplenija Rossyy vo Vsemyrnuju torghovuju orghanyzacyju: avtoref. dyss. ... kand. juryd. nauk 12.00.10. Moskva, 2005.*
19. Djumulen Y. Y. *Vsemyrnaja torghovaja orghanyzacyja. Moskva, 2003. S. 108.*
20. Karro D., Zhuj'ar P. *Mezhdunarodnoe ekonomycheskoe pravo / nauch. red. V. M. Shumylova. Moskva, 2002. S. 198.*
21. Kharchuk O. O. *Pryncypy mizhnarodnogho ekonomichnogho prava v umovakh ghlobalizaciji svitovykh ghospodarsjkykh vidnosyn: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk 12.00.10. Kyjiv, 2010.*
22. Ter-Stepanjan E. E. *Pryncyp najbiljshogho spryjannja u mizhnarodnomu ekonomichnomu pravi: avtoref. dys. .. kand. juryd. nauk 12.00.11. Kharkiv, 2011.*
23. Kym Kagh Von *Pryncyp nayboljshegho blaghopyjatstvovanyja v GhATT-VTO: avtoref. dyss. ... kand. juryd. nauk 12.00.10. Moskva, 2000.*
24. Kym Kagh Von *Pryncyp nayboljshegho blaghopyjatstvovanyja v GhATT-VTO: avtoref. dyss. ... kand. juryd. nauk 12.00.10. Moskva, 2000.*

25. Wagner Markus. The Future of Sanitary and Phytosanitary Governance: SPS-Plus or SPS-Minus? // Journal of World Trade. 2017. # 3 (51). RP. 445-470.